

УДК: 929

DOI: 10.33099/2707-1383-2021-41-3-49-59

Наталія Примушко*кандидат філологічних наук,**науковий співробітник,**Філія Національного військово-історичного**музею України — Меморіальний комплекс**«Пам'яті героїв Крут» (Ніжин, Україна)**ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0064-8256>**Електронна пошта: mk_krytu@ukr.net***НЕВІДОМІ УЧАСНИКИ БОЮ ПІД КРУТАМИ —
ПЕРШІ БОРЦІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ**

У статті набуло подальшого розвитку питання уточнення списку учасників бою під Крутами 29 січня 1918 року, які пройнялися національною ідеєю і стали борцями за свободу й незалежність Української держави. Їхню участь у бою та біографічні дані встановлено на основі таких посвідок локальної історії, як листи й усні розповіді родичів, знайомих, односельців (епістолярні джерела), що надійшли до Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут» (далі — МК «ПГК») у період з 2013 по 2020 роки з різних куточків України, зокрема Дрогобича, Харкова, Конотопа, Чернігова. Інформатори ділилися спогадами й переказами про родичів чи односельців і їхню участь у знаковому (історичному) бою під Крутами. Така робота є позитивним досвідом МК «ПГК», завдяки якому сформовано список нововиявлених учасників бою під Крутами 29 січня 1918 року, що є базою для подальших наукових досліджень.

Ключові слова: *філія Національного військово-історичного музею України — Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут», учасники бою під Крутами, борці за незалежність, юні герої.*

Постановка проблеми. Довгий і тернистий шлях пройшов наш народ у боротьбі за незалежність. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року був не першим історичним документом про створення самостійної української держави.

22 (9) січня 1918 року Українська Центральна Рада видала IV Універсал, яким оповістила всіх громадян України, що «Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського

народу»². Тож ще далекого 1918 року в українсько-більшовицькій війні за самостійність і соборність Української держави проливали кров патріоти. Серед них — віддані своєму народові, готові на жертви й подвиги юні оборонці Крут.

Українська фракція центру Університету святого Володимира закликала студентів-українців усіх вищих шкіл *«негаймо прийти на підмогу своєму краю і народові, одностайно ставши під прапор борців за волю України проти напасників, які хочуть придушити все, що здобуто нами довгою, тяжкою, героїчною працею ... Треба кинути на цей час науку та буденну працю і одною дружньою лавою, як було з початку революції, стати на оборону прав українського народу»* (До українського студентства. 1918, № 7). І IV Універсал, і звернення «До українського студентства» викликали натхнення, спонукали до високих і благородних дій. Студентів мали б розподілити *«серед декотрих українських військових частин для піднесення культурно-національної свідомості та відваги ...»* (До українського студентства. 1918, № 7) проте, окрилені надіями на краще майбутнє, вони не лише записалися до Студентського куреня Січових Стрільців, а й зго-

дом у складі його першої сотні вирушили боронити Батьківщину від більшовиків. В. Іванис справедливо наголошував у своєму творі «Петлюра — президент України»: «Цей бій [бій під Крутами] слід вважати початком збройної боротьби за Українську Державність» (Іванис, Василь Миколайович. 1952, с. 57).

Аналіз останніх досліджень. Існують численні наукові праці, що досить докладно ілюструють сам бій та його учасників. Проте залишається чимало «білих плям» у цьому питанні, зокрема — уточнення списків учасників бою та їхніх біографічних даних. Одними із джерел, що дозволять розширити знання з обраної теми та створити базу для подальших досліджень, слугують листи відвідувачів і дописувачів музею, у яких зафіксовані сімейні перекази й спогади предків чи односельців (епістолярні джерела) про минулі події. У науковому історичному середовищі епістолярні пам'ятки повсякчас залишаються цінними інформаційними джерелами, що висвітлюють особливості досліджуваного питання.

Нині введено в науковий обіг декілька списків учасників бою під Крутами, що досліджені Семеном Збараським (Збараський, С. 1958, с. 3–4), О. Зінкевичем, Н. Зінкевич (Зінкевич, О. & Зінкевич, Н. (упоряд.). 2008, с. 143–149), Я. Гаврилюком (Гаврилюк, Я. (упоряд.). (2010), с. 164–166). Також прізвища деяких учасників бою були опубліковані

² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 3866, Оп. 1. Спр. 228. (IV Універсал Української Центральної ради, яким проголошено державну самостійність УНР. 9 січня 1918 р.). Арк. 2.

в спогадах «Крутянець» (Крутянець. 1973, Ч. 1, с. 13–20; Ч. 2, с. 28–39). На сьогодні науково підтверджено близько 150 імен учасників бою під Крутами, проведено чимало досліджень, написано біографічні наукові праці. Досить широко відомою є монографія Я. Тинченка з історії збройного конфлікту УНР та Радянської Росії 1917 — поч. 1918 рр., у якій досліджено персональний склад учасників бою під Крутами (Тинченко, Я. 1996). На підставі публікованих документів та інших джерел В. Скальський створив біографічні довідки кількох учасників бою під Крутами (Скальський, В. 2011, с. 389–408).

Водночас зазначимо, що списки, вказані вище, є неповними через недосконалість джерел (майже всі архівні матеріали, що слугували підтвердженню даних, знищені). Крім того, у різних документах, спогадах, свідченнях та публікаціях про подію під Крутами виявлено плутанину в іменах, трапляються й помилки в написанні прізвищ студентів, гімназистів і юнаків (юнкерів). Тому суб'єктивні свідчення в листах дописувачів МК «ПГК» про родичів чи односельців, які брали участь або загинули в бою під Крутами, безумовно несуть додатково-ілюстративний характер. Ці документи особового походження захоплюють щирістю і сприяють розумінню й переосмисленню обставин, що характеризують досліджуване. Ще й досі залишаються не встановлені імена багатьох

юних героїв — учасників бою 29 січня 1918 р., які поклали життя на вівтар незалежності. Останні десятиліття багато хто намагався встановити або підтвердити участь у бою під Крутами свого родича, колеги чи земляка.

Метою статті є:

представити досвід філії Національного військово-історичного музею України — Меморіального комплексу «Пам'яті героїв Крут» (далі — НВІМУ — МК «ПГК») музейного листування, який дозволив отримати від дописувачів і відвідувачів інформацію про деяких учасників бою під Крутами 29 січня 1918 р., про яких раніше не було відомо, та розвиває такий сучасний в історичній науці напрям як соціальна історія чи локальна історія;

ввести в науковий обіг епістолярні джерела із документального фонду філії НВІМУ — МК «ПГК», які дозволили доповнити існуючі списки учасників бою під Крутами 29 січня 1918 р. нововиявленими борцями за незалежність України доби Української революції 1917–1921 рр. і сформувати відповідний список.

Виклад основного матеріалу. Локальна історія родин, що висвітлюється в нашому дослідженні, сформована на базі письмових та усних звернень відвідувачів філії НВІМУ — МК «ПГК» у період з 2013 по 2020 рр., задокументованих автором і оформлених належним чином для зберігання в особистому архіві. Надіслані матеріали громадян підляга-

ли логічній критиці автором з урахуванням історичних обставин того часу. Разом з офіційними документами епістолярна збірка дописувачів і відвідувачів МК «ПГК» стосовно участі в бою нововиявлених учасників доповнює ті події і підкреслює тогочасні суспільні погляди. Проте підтвердження або спростування зазначеної в листах інформації потребує додаткових ресурсів. Тому автор проаналізувала інформацію з листів, сформуvala епістолярну збірку листів, яка стала додатковим джерелом для подальших досліджень зацікавленими особами, і доповнила існуючі дані списком нововиявлених учасників бою під Крутами 29 січня 1918 р. в кількості чотирьох осіб.

Варто зазначити, що відвідувачі музею охоче діляться інформацією, надсилають фото, спонукають досліджувати, перевіряти дані. Таким чином можемо спостерігати застосування дисциплінарної і пізнавальної музейної евристики на практиці, коли відвідувачі, оглянувши експозицію і не знайшовши відповідної інформації, спонукають фахівців до пошуку історико-культурної інформації в музейних фондах, або ж — задіяти інструментарій моделі системи евристичного музейного пошуку, що дозволяє якісно комплектувати фонди і здійснювати їхню атрибуцію (Міненко, Л. Н. 2020, с. 46–52). Так після екскурсії керівник туристичної групи історико-краєзнавчого товариства «Сива давнина. Трускавець-Дро-

гобич» Іваник Микола з м. Трускавець поділився інформацією про свого однойменного родича, який брав участь у бою під Крутами. За його словами, це Іваник Микола, племінник його прадіда Івана, син Григора Іваника, сотник УСС, студент Празького університету, загинув під Крутами. Родичі й односельці були впевнені, що він воював під Крутами. Був цікавою людиною, гарно вчився, брав участь у різних заходах, що проводили в селі, виступав у театрі, співав у хорі. Край села є символічна могила з написом: «Микола Іваник. Сотник УСС»³. Згодом сценарист Ольга Мовчан і журналіст Дарія Денис із телеканалу «UA Перший» у МК «ПГК» провели зйомки телепрограми «Розсекречена історія» для випуску на тему «100-літні роковини бою під Крутами» з метою висвітлення замовчуваних і суперечливих сторінок історії України, про невідомі факти її творення та радянські міфи, яких за 26 років досі повністю не вдалося позбутися. 2018 р. вийшов документальний фільм «Крути. 100 років битви» (Крути. 100 років битви. 2018).

Екскурсант з м. Харкова після відвідин музею надіслав листа й світлини, причому слід зауважити, що це не його родичі. Цитуємо уривок з ли-

³ Інтерв'ю з М. Іваником щодо участі в бою під Крутами 29 січня 1918 р. Миколи Іваника, нововиявленого учасника від 15 серпня 2013 р., с. Пам'ятне. Упорядник: Н. Примушко. Документальний ресурс автора. Спр. 1. Арк. 1.

ста⁴: «Надсилаю фото 008, на яку му три брати Оконеvські [фото 1]. Ліворуч — Костянтин (загинув під Крутами у 1918). Його окремих портрет (фото 008 копія) [фото 2]. У середині — Леонід (заарештований НКВС у 1937 р. і розстріляний у Харківській тюрмі за «антирадянську» діяльність. До арешту був зам. голови Правління Польського клубу в Харкові). Праворуч — Станіслав (розстріляний у Харківській тюрмі денікінцями в 1919 році як один з перших комсомольців). Фото відомого харківського фотографа М. Старосельського 1913–1914 рр. Їхній батько, Оконеvський Клеменс Іванович (Іоанович), див. візитівку (фото 001) [фото 4] помер у Харкові від голоду 25 червня 1942 року під час окупації. На фото 011 вся сім'я Оконеvських [фото 3], де Костя стоїть на колінах матері. У кадрі — ліворуч. Фото 1903 року. Відомий харківський фотограф А. Скасси. З повагою, Володимир Оглоблін»⁵.

На адресу музею також надходять листи від громадян, які хочуть поділитися маловідомою інформацією. Один з них від Валентини, уродженки с. Прачі Борзнянського р-ну

⁴ Цитати наведені мовою оригіналу без виправлень.

⁵ Лист з фото від В. Оглобіна щодо участі в бою під Крутами 29 січня 1918 р. Костянтина Оконеvського, нововиявленого учасника від 10 травня 2016 р., с. Пам'ятне. Упорядник: Н. Примушко. Документальний ресурс автора. Спр. 2. Арк. 5.

Фото 1. Три брати Оконеvські.
Фото 1913–1914 рр.

Фото 2. Оконеvський Костянтин.

Фото 3. Сім'я Оконеvських.
Фото 1903 р.

Фото 4. Візитівка
Оконеvського Клеменса Івановича.

Чернігівської обл.: «Доброго дня. Звати мене Валентина Петрівна Осипенко (дівооче Петренко). Живу у м. Чернігів. Родом я із с. Прачі, Борзнянського р-ну, де провела свої дитячі та шкільні роки. Була у мене бабуся Мокрина — Петренко Мокрина Овсївна (нині покійна), яка і розповіла мені цю історію, яку я вам хочу розповісти.

У дореволюційні часи в нашому селі жив пан Красновський (може Красовський чи Красковський, але найімовірніше Красновський). Жив він з родиною у гарному невеличкому маєтку біля саду недалеко від будинку моєї бабусі. Бабуся моя працювала у панів Красновських. А сусідом пана був дід Лука (теж покійний), який, напевне, приймав участь у цих подіях і розповів цю історію бабусі Мокрині. Яка була сім'я пана Красновського — не знаю. Але точно був у нього син, який у 1918 році навчався в Києві. Де він навчався, як потрапив до Крут, мені невідомо. Після боїв під Крутами було дозволено рідним забрати тіла загиблих. Пан Красновський по-

їхав на санях до Крут. Довго шукав свого сина. Тіла були дуже понівечені, у багатьох відрубані голови. Тому знайшов пан тільки голову сина. Вночі він таємно поховав синову голову у себе на подвір'ї біля двох сосен. Чи росли ті сосни вже тоді, чи були посажені після поховання — не знаю. Але ростуть вони там і сьогодні. Про це поховання мало хто знав. Родину Красновських під час колективізації розкуркулили і кудись відправили. Вже за часів Горбачова до панського помістя приїжджала якась жінка, говорили, що рідня пана, начебто з Франції. У панському будинку після розкуркулення знаходились різні колгоспні установи, у тому числі й дитячий садок. І ми малими дуже боялися того місця під соснами, бо нам говорили, що там закопана голова.

Оце і все що я знаю. Дуже б хотілося, щоб ця дитина не залишилась забутою. Прошу провести пошукові роботи по підтвердженню моєї розповіді. На жаль, живих свідків цієї історії вже не залишилося, навіть сусідів. Якщо треба буде моя допомога чи будуть питання — звертайтеся. Мій № телефону: 066-266-79-65, 063-268-93-33 Валентина Петрівна Осипенко, м. Чернігів»¹.

Ще один лист отримали з м. Контотоп Сумської області: «Я, Рудиця

¹ Лист від В. Осипенко щодо участі в бою під Крутами 29 січня 1918 р. Красновського, нововиявленого учасника від 16 лютого 2018 р., с. Пам'ятне. Упорядник: Н. Примушко. Документальний ресурс автора. Спр. 3. Арк. 1.

Руслан Миколайович, прошу Вас надати інформацію відносно учасника бою під Крутами Семенка Гаврила Федосійовича.

Нещодавно, почувши зі слів моєї матері, якій свого часу розповіла її бабуся, котра була рідною сестрою Семенка Гаврила Федосійовича, я дізнався, що являюсь його родичем і він, як пошепки і з пересторогою розповідала в часи комунізму прабабуся моїй матері, брав участь в бою під Крутами проти військ більшовиків.

Мені та моїй мамі не відомі ні точна дата його народження, ні військовий заклад, в якому він навчався і в лавах якого приймав участь у бою, ні за яких обставин загинув і де був похований. Відомі лише його місце походження: село Соснівка Конопотського району і приблизно рік народження 1896–1902 роки.

Розумію, що наведених фактів не багато, подекуди вони не точні і приблизні, але я все ж прошу Вас пролити світло на історію короткого проміжку життя цього молодого хлопця, який був оборонцем української державності і брав участь у цій визначній для України події. Окремо хочу додати, що при наявності відповіді від Вас зі свого боку буду клопотати відносно вшанування Семенка Г. Ф. на його малій батьківщині: в селі Соснівка Конопотського району Сумської області.

Відповідь прошу надіслати на адресу: 41615, Сумська обл., м. Коно-

топ, пр. Миру, 20, кв. 37, Рудиця Руслан Миколайович, тел. 0671379127. З повагою, Рудиця Р. М. 25.10.2017 р.»
[фото 5]².

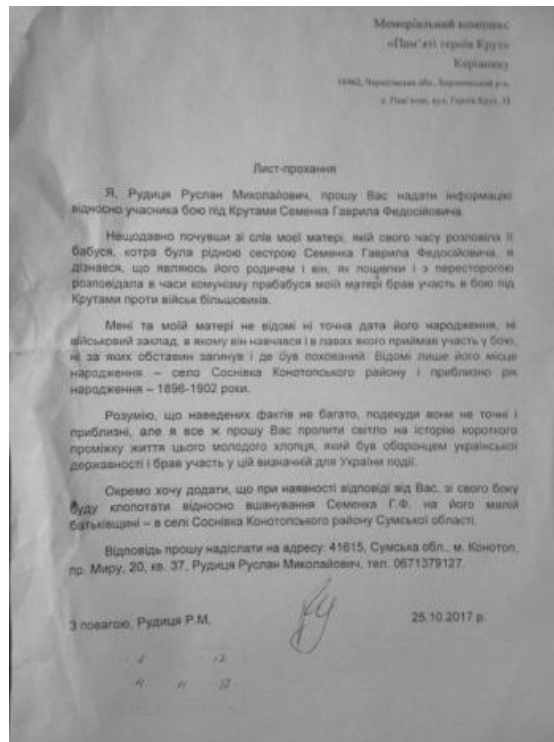

Фото 5. Лист від Р. Рудиці.

Отже, здійснений нами аналіз інформації від дописувачів і відвідувачів філії НВІМУ — МК «ПГК» виявив наступні нові імена учасників бою під Крутами 29 січня 1918 р.:

1. Іваник Микола.
2. Оконеvський Костянтин.
3. Красновський.
4. Семенко Гаврило Федосійович.

Варто зазначити, що фахівці філії НВІМУ — МК «ПГК» здійсни-

² Лист від Р. Рудиці щодо участі в бою під Крутами 29 січня 1918 р. Семенка Гаврила Федосійовича, нововиявленого учасника від 25 жовтня 2017 р., с. Пам'ятне. Упорядник: Н. Примушко. Документальний ресурс автора. Спр. 4. Арк. 1.

ли ряд заходів щодо підтвердження осіб, інформацію про яких викладено вище. Перевірили наявність згаданих прізвищ у відомих списках учасників бою під Крутами. Також відбулися консультації з заступником директора з наукової роботи НВІМУ, к.і.н. Я. Тинченком (Українська революція разом із боєм під Крутами є його науковим зацікавленням), який звернув увагу на Поіменний список 1 полку Українських січових стрільців (*Гнаткевич, Б. (ред). 1935, с. 145–155*) та стрільців *Української Галицької армії (Українська Галицька Армія ... 1968, с. 52–288)*. Проте жодного з нововиявлених прізвищ у перелічених списках не знайдено.

Дописувачі, які звертаються до нас із проханням встановити ім'я або підтвердити участь у бою свого родича чи знайомого, на жаль, не володіють відповідними доказами (фото, документи, листи, щоденники), які дали б можливість вважати, що їхній предок (односелець чи ін.) воював під Крутами. Наразі виявити біографічну інформацію чи посилання на згадку в друкованих виданнях досліджуваного періоду та інших джерелах не вдалося. Як бачимо, усе ґрунтується на спогадах і переказах, тому офіційно МК «ПГК» поки що не має підстав підтвердити чи спростувати інформацію про нововиявлених учасників бою. Наші фахівці активно

працюють у цьому напрямі, тому за віднайдення офіційних доказів про нововиявлених учасників бою дописувачів МК «ПГК» буде повідомлено про результати їхніх запитів.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що викладений у статті матеріал являє собою корисний досвід роботи філії НВІМУ — МК «ПГК», який може бути задіяний в інших військових музеях. Крім того, уведено в науковий обіг епістолярні джерела, що містять інформацію про нововиявлених учасників бою під Крутами 29 січня 1918 р. і сформовано відповідний список бійців, які зробили не менш вагомий внесок у розбудову незалежності України та її збройного захисту, ніж інші, вже відомі учасники Української революції 1917–1921 рр., адже кожен з них окремо і всі разом пройняли національною ідеєю і стали борцями за свободу й незалежність Української держави.

На нашу думку, не варто категорично заперечувати участь у бою під Крутами когось зі згаданих дописувачами бійців, оскільки на цьому етапі дослідження інформації про нього ще не завершилося. Не дивлячись на те, що такі джерела мають додатково-ілюстративний характер, вони можуть стати підґрунтям для подальших досліджень науковцями-істориками, археологами-пошуковцями та іншими зацікавленими особами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Гаврилук, Я. (упоряд.). (2010). *Крути. Січень 1918 року: Док., матеріали, дослідж., кіносценарій*. Іст.-культурол. т-во «Герої Крут». К., 880 с.

Гнаткевич, Б. (ред). (1935). *Поіменний список 1 полку У.С.С. Українські січові стрільці 1914–1920 рр.* Репринт. відтворення. Львів: Слово, 1991, 160 с.

До українського студентства. Українська фракція центру Університету св. Володимира (1918). *Нова Рада*. 11 січня. № 7.

Збаразький, С. (1958). *Крути: У 40-РІЧЧЯ ВЕЛИКОГО ЧИНУ 29-го січня 1918 — 29 січня 1958*. Мюнхен — Нью-Йорк, 104 с.

Зінкевич, О. & Зінкевич, Н. (упоряд.). (2008). *Крути: Збірка у пам'ять героїв Крут*. Київ: Смолоскип, 422 с.

Іванис, Василь Миколайович. (1952). *Симон Петлюра — президент України. 1879–1826*. Торонто. Накладом «5-ї станиці Союзу бувших українських вояків», 255 с.

Крути. 100 років битви. (2018). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Fs4qECKG3as> [дата зверн.: 20.07.2021].

Крутянець. (1973). Думки в 55-ліття українських Тернопілів. *Вісті Комбатанта*. Торонто, Нью-Йорк. Ч. 1, с. 13–20; Ч. 2, с. 28–39.

Миненко, Л. Н. (2020). Прикладные аспекты музейной эвристики Национального военно-исторического музея Украины в период 1995–2013 гг. *European Journal of Humanities and Social Sciences. Scientific journal*. № 2, р. 46–52. URL: http://ppublishing.org/upload/iblock/dd9/EJH-2_2020.pdf [дата зверн.: 20.07.2021].

Скальський, В. (2011). Дворянин, попович та селянський син (штрихи до біографій загиблих під Крутами у січні 1918 року). *Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років*. К.: Інститут історії України НАН України, Вип. 6, с. 389–408.

Тинченко, Я. (1996). *Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 — березень 1918)*. Київ — Львів: Інститут українознавства імені Крип'якевича НАН України, 372 с. URL: <https://www.rulit.me/books/persha-ukrainsko-bilshovicka-vijna-gruden-1917-berezen-1918-read-197074-41.html> [дата зверн.: 20.07.2021].

Українська Галицька Армія у 50-річчя її участі у визвольних змаганнях. (матеріали до історії). (1968). Видав хорунжий УСС Дмитро Микитюк. Вінніпег. Канада. (в 4 т. Т. 4). Вінніпег, 291 с.: іл.

REFERENCES

Navyriuk, Ya. (uporiad.). (2010). *Kruty. Sichen 1918 roku: Dok., materialy, doslidzh., kinostsenarii* [Cool. January 1918: Doc., Materials, research, screenplay]. Ist.-kulturool. t-vo “Heroi Krut”. K., 880 s. [in Ukrainian].

Hnatkevych, B. (red). (1935). *Poimennyi spysok 1 polku U.S.S. Ukrainski sichovi striltsi 1914–1920 rr.* [Name list of the 1st Regiment of the USS]. Reprynt. vidtvorennia. Lviv: Slovo, 1991, 160 s. [in Ukrainian].

Do ukrainskoho studentstva. Ukrainiska fraktsiia tsentru Universytetu sv. Volodymyra (1918) [To Ukrainian students. Ukrainian faction of the center of the University of St. Vladimir]. *Nova Rada*. 11 sichnia. № 7. [in Ukrainian].

Zbarazkyi Semen. (1958). *Kruty: U 40-RICHCHIA VELYKOHO CHYNU 29-ho sichnia 1918 — 29 sichnia 1958* [Kruty: ON THE 40 TH ANNIVERSARY OF THE GREAT ACT January 29, 1918 — January 29, 1958]. Miunkhen — Niu-York, 104 s. [in Ukrainian].

Zinkevych, O. & Zinkevych, N. (uporiad.). (2008). *Kruty: Zbirka u pamiat heroiv Krut* [Kruty: A collection in memory of Kruty's heroes]. Kyiv: Smoloskyp, 422 s. [in Ukrainian].

Ivanys, Vasyl Mykolaiovych. (1952). *Symon Petliura — prezydent Ukrainy. 1879–1826* [Simon Petliura is the President of Ukraine. 1879–1826]. Toronto. Nakladom “5-yi stanytsi Soiuzu buvshykh ukrainskykh voiakiv”, 255 s. [in Ukrainian].

Kruty. 100 rokiv bytvy. (2018). [Kruty. 100 years of battle]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Fs4qECKG3as> [Accessed: 20.07.2021]. [in Ukrainian].

Krutianets. (1973). Dumky v 55-littia ukrainskykh Termopiliv [Thoughts on the 55th anniversary of Ukrainian Thermopiles]. *Visti Kombatanta*. Toronto, Niu-York. Ch. 1, s. 13–20; Ch. 2, s. 28–39. [in Ukrainian].

Mynenko, L. N. (2020). Prykladnye aspekty muzeinoi evrystyky Natsionalnoho voenno-ystorycheskoho muzeia Ukrayny v peryod 1995–2013 hh. [Applied aspects of museum heuristics of the National Military History Museum of Ukraine in the period 1995–2013]. *European Journal of Humanities and Social Sciences. Scientific journal*. № 2, p. 46–52. URL: http://ppublishing.org/upload/iblock/dd9/EJH-2_2020.pdf [Accessed: 20.07.2021]. [in Russian].

Skalskyi, V. (2011). Dvorianyn, popovych ta selianskyi syn (shtrykhy do biohrafii zahyblykh pid Krutamy u sichni 1918 roku) [Nobleman, popovych and peasant's son (touches to the biographies of those killed near Kruty in January 1918)]. *Problemy vyvchennia istorii Ukrainskoi revoliutsii 1917–1921 rokiv*. K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, Vyp. 6, s. 389–408. [in Ukrainian].

Tynchenko, Ya. (1996). Persha ukrainsko-bilshovytska viina (hruden 1917 — berezen 1918) [The first Ukrainian-Bolshevik war (December 1917 — March 1918)]. Kyiv – Lviv: Instytut ukrainoznavstva imeni Krypiakevycha NAN Ukrainy, 372 s. URL: <https://www.rulit.me/books/persha-ukrainsko-bilshovicka-vijna-gruden-1917-berezen-1918-read-197074-41.html> [Accessed: 20.07.2021]. [in Ukrainian].

Ukrainska Halytska Armiia u 50-richchia yii uchasti u vyzvolnykh zmahanniakh. (materiialy do istorii). (1968). [Ukrainian Galician Army on the 50 th anniversary of its participation in the liberation struggle. (materials for history)]. Vydav khorunzhyi USS Dmytro Mykytiuk. Vinnipeh. Kanada. (v 4 t. T. 4). Vinnipeg, 291 s.: il. [in Ukrainian].

Natalya Prymushko

*Philosophy Doctor in Philological Sciences,
Researcher,*

*The Memorial complex “The Memory of
the heroes of Krut” (Nizhyn, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0064-8256>

UNKNOWN PARTICIPANTS IN THE BATTLE OF KRUTY — THE FIRST FIGHTERS FOR INDEPENDENCE

The article was further developed question of clarifying list of participants in the battle of Kruty on January 29, 1918, who were imbued with the national idea and became fighters for the freedom and independence of the Ukrainian State. Their participations in the battle and biographical data are established on the basis of such certificates of local history as letters and oral stories of relatives, acquaintances, fellow villagers (epistolary sources), which came to the Memorial Complex “The Memory of the heroes of the Krut” from 2013 to 2020 years from different parts of Ukraine, in particular Drohobych, Kharkiv, Konotop, Chernihiv. Informants shared memories and stories about relatives or fellow villagers and their participation in the landmark (historical) battle near Kruty. Such work is a positive experience of the Memorial Complex “The Memory of the heroes of the Krut”, thanks to which the list of newly discovered participants in the battle of Kruty on January 29, 1918 was formed, which is the basis of further scientific research.

Keywords: *branch of the National Military History Museum of Ukraine Memorial Complex “The Memory of the heroes of the Krut”, participants in the battle of Kruty, independence fighters, young heroes.*